

מעדני אשר

שאלות והקירות בענייני פרשת השבוע

ז"ל ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

לעילוי נשמת האבדך הרב אשר מאיר ז"ל
בן ידידנו הרה"ג עזריאל ברוך אהרנבוץ שליט"א
נלב.ע ל' חשוון תשפ"ג

פרשת כי תשא

שנת תשפ"ד

שנת 21

לממלכת התורה

מעדני אשר

גליון תתקפ"ו

מי שחילל שבת ואח"כ הגיע לשם חולה שיש בו סכנה שצריך אותו מלאכה האם אינו נענש?

יש לחקור מי שחילל שבת ואח"כ הגיע לשם חולה שיש בו סכנה שצריך את המלאכות שעשה האם אינו נענש אע"פ שבשעת מעשה לא התכוין לחולה ולא ידע שיש חולה כיון שלבסוף היה להיתר או דילמא כיון שבשעה שעשה את המלאכה לא ידע עדיין שיש שם חולה אע"פ שנזדמן אח"כ חייב

הנה באמרי בינה דיני יום טוב סימן ג' ד"ה ודע כתב דמבואר התוס' פסחים מ"ז ע"מ ב' מבואר דאף בשבת אמרינן הואיל דחזי, והא דלא אמרינן במלאכת שבת הואיל דחזי לחולה שיש בו סכנה משום דלא שכיח לפי זה נראה היכא דעשה מלאכת איסור בשבת ואח"כ הקרה חולי שיש בו סכנה וצריך לאותו מלאכה פטור למפרע מן חיובו, ובזה יש לומר דאף רב חסדא שסובר ביצה כ"א פסחים מ"ו האופה מיו"ט לחול לוקה ולא אמרינן הואיל דחזי לאורחים פטור דסובר דלא אמרינן הואיל כל זמן שלא באו אורחים ונגמר מחשבתו שאפה לצורך חול, אבל אם באו אורחים ואכלו ביום טוב דלא נגמר מחשבתו מודה רב חסדא דפטור, א"כ ה"ה בשבת

ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמ' מנחות ס"ד ע"מ א' שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלות דגים, והעלה דגים חייב, להעלות דגים והעלה תינוק ודגים, רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו, ורבה אמר חייב זיל בתר מחשבתו, והרמב"ם פרק ב' שבת הלכה ט"ז פסק כרבה דפטור דאזלינן בתר מעשיו, א"כ ה"ה כאן כשחילל שבת ואח"כ נזדמן חולה שיש בו סכנה אזלינן בתר מעשיו ופטור.

אבל דוחה: דהתם לא נגמרה מלאכת הצידה עד שהעלה התינוק, אבל מלאכת הבישול נגמרה באיסור לפי כוונתו.

וכן בספר לימודי ה' לימוד ר"ג כתב דרבינו שמריה קאטרייוס עלה ונסתפק במבשל בשבת ואחר כך נזדמן לו חולה שיש בו סכנה, והוצרך לתבשיל זה, אם נפטור מהחיוב, או דילמא כיון שלא כיוון לזה חייב, ותלה דבר זה במחלוקת הנ"ל בגמ' מנחות אם אזלינן בתר מחשבתו או אזלינן בתר מעשיו

ודחה: דהתם לא נגמרה מלאכת הצידה עד שהעלה התינוק, אבל מלאכת הבישול נגמרה באיסור לפי כוונתו.

וכן בספר אפיקי ים חלק ב' סימן ט"ו כתב על דברי התוס' הנ"ל ויש לחקור לפי זה אם באמת נזדמן אח"כ חולה שיש בו סכנה, אם פטור למפרע, והוא דבר חדוש גדול ולא שמענו כזאת.

המחלל שבת בתוך בית חולים שלא לצורך חולה האם אינו חייב כיון דראוי לחולה שיש בו סכנה?

בפרשתן ל"א ט"ז ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת

בגמ' יומא פ"ה ע"ב ילפינן מכאן דפיקוח נפש דוחה שבת, דדרשינן חלל שבת אחת כדי שיתקיימו שבתות הרבה

הנה התוספות פסחים מ"ו עמוד ב' הקשו על הא דאמרינן בגמ' האופה מיו"ט לחול אינו לוקה הואיל וחזי לאורחים אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה ותרצו דחולה שיש בו סכנה לא שכיח כלל לא אמרינן הואיל.

יש לחקור לפי זה מי שחילל שבת בתוך בית חולים או סמוך לבית חולים לצורך עצמו לא יהיה חייב דשם שכיח חולה שיש בו סכנה ואפשר לומר הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה ראוי נמי לו.

הנה החתם סופר שם בפסחים הקשה על הא דאמרינן בגמ' חולין י"ד ע"ב המבשל לחולה אסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו, דקשה והלא גם אם ירבה להדיא בשביל הבריא ג"כ אינו עובר על איסור תורה, דהרי אמרינן הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה דכיון דנמצא לפנינו החולה לא שייך לומר לא שכיח עי"ש מה שתייר, עכ"פ רואים להדיא משיטת החתם סופר דאדם שחילל שבת ויש לפניו חולה שיש בו סכנה אינו חייב, ורואים חידוש יותר גדול מהחתם סופר דגם אם כבר שחט ובישל לצורך החולה, מ"מ גם אם מבשל עוד בשר לצורך בריא הוי בגדר ראוי ושכיח לחולה שיש בו.

אבל בשו"ת חתם סופר אורח סימן ע"ט נראה שחזר בו, וסובר דאף שיש שם חולה שיש בו סכנה נענש המחלל שבת, כיון דלא שכיח שיצטרך החולה בדיוק המלאכה שעשה אדם זה.

ובשו"ת מאמר מרדכי כרך ג' אורח חיים סימן י"ח כתב דנראה פשוט שאף מי שגר ליד בית החולים שמצוי שם חולה שיש בו סכנה לא יחשב לו שמותר מן התורה, כי ביה"ח מכין כבר את כל צרכי החולים ואין זו אלא עצת היצר.

וכן בספר אפיקי ים חלק ב' סימן ט"ו בסופו כתב וז"ל אם באמת ישנם שם חולים שיש בו סכנה, דלא שייך תירוצי תוס', האם באמת נאמר הואיל ונפטריה מן התורה צ"ע רב.

ובתוס' מהר"ם חלאווה פסחים מ"ו ע"מ ב' סובר שאין לדמות מלאכות שבת למלאכות יום טוב, שבי"ט המלאכה בשעתה נעשית בהיתר, שהרי מותר כל היום בהכנת אוכל נפש, אלא שלערב הוברר שעשה איסור למפרע, אבל בשבת האיסור קיים וההיתר מתחדש על ידי חולה שיש בו סכנה, וכל שבשעת עשיית האיסור עדיין לא נתחדש ההיתר, אין להתירו מדין הואיל.

גליון זה נודב ע"י ידידנו

הרה"ג אליעזר אהרן גוטליב שליט"א ליקווד

בעל מהדורת מעדני אשר חלק ז'
לרגל שמחת הולדת נכדו במז"ט

בן לבנו ידידנו הרב שאול זיידל גוטליב שליט"א ירושלים

חתן הרב אברהם חיים וייס שליט"א

יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות

יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו - ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידנו

הגאון משה פריד שליט"א ראש כולל מאור התלמוד ברזיל

לעילוי נשמת רבן ומאורן של ישראל

כ"ק מרן האדמו"ר בעל הישועות משה מוזניץ זצוק"ל

לרגל יומא דהילולא החל בכ' אדר ת.נ.צ.ב.ה.

יהא רעוא שבזכותו של בעל ההילולא

יתברך בכל מילי דמיטב

גליון זה נודב ע"י ידידנו

הרה"ג אלימלך לייפער שליט"א

בארא פארק

לרגל יומא דהילולא רבה

של רבן ומאורן של ישראל

הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זצוק"ל

בעל הנועם אלימלך

החל בכ"א אדר

ת.נ.צ.ב.ה.

יהא רעוא שבזכותו הגדולה

של בעל ההילולא

יתברך בכל מילי דמיטב

האם מותר לשלוח קוויטל לצדיק שיתפלל על החולה?
יש לחקור האם מותר לנסוע בשבת לצדיק כדי שיתפלל על החולה.

הנה בשו"ת ובחרת בחיים להגרש"ק סימן פ"ז כתב וז"ל הציקני רוחי על חילול שבת שנעשה ע"י הוראה רעה ומקולקלת בקהלת זלאטשוב אשר מורה אחד הורה לכתוב בשבת קוויטל ולנסוע יותר משלוש פרסאות, כי אע"פ שהדין פשוט שפיקוח נפש דוחה שבת, מ"מ לא הותר אלא ברפואה דרך הטבע, ומביא מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות ביומא פרק ח' משנה ו' דאין מתרפאין באיסורין אלא בדברים המרפאים דרך הטבע, אבל דברים שמרפאים דרך סגולה אסור להתרפאות מהם.

וכן בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רכ"ה כתב ועובדא ידענא בעיר מולדתי בזלאטשוב שהיה חולה מסוכן ובאותו זמן היה הגה"ק מוהר"ש אבד"ק בעלז משותבי ש"ק בבראד, והתיר דיין אחד לכתוב ע"י עכו"ם בש"ק שם החולה ואמו, ושלה לבראד והרעיש הגאון מהרש"ק ז"ל ופסל את הדיין מלהורות עוד, וכבוד מו"ר הגה"ק הנ"ל נתרעם ג"כ על הכותב.

יש להקשות: מהא דמבואר בגמ' שבת נ"ט ע"ב דיוצאין לרשות הרבים בשבת בקמיעא מומחה, חזינן דאף דבר המרפא דרך סגולי התירו לחלל שבת, כן מקשה כלי חמדה פרשת פנחס, וכן בשו"ת שוואל ומשיב מהדורא ד' ח"ג סימן פ"ז, וכן שו"ת לבושי מרדכי ח"ב סימן פ"ג.

ומתרצים: הא דיוצאים בקמיעא לרשות הרבים, לאו משום דלצורך רפואה מותר לחלל שבת, דהא אפילו חולה שאין בו סכנה מותר לצאת בה, אלא כיון דהקמיעא מומחה, א"כ דרך האדם ללכת עם זה והוי מלבוש כן תירץ כלי חמדה פרשת פנחס, וכן בשו"ת שוואל ומשיב מהדורא ד' ח"ג סימן פ"ז, שו"ת לבושי מרדכי ח"ב סימן פ"ג, ועיין בתוס' יח"פ יומא פ"ג ע"א מה שכתב בזה.

ובזה מתורץ: מה שמקשים על הא דאמרין סוכה נ"ג ע"א, מכות י"א ע"א דדוד הסתפק אם מותר לכתוב את השם ולזרוק במים כדי להציל את העולם שלא יהא שטפון מים, וקשה מדוע הסתפק הא הויה פיקוח נפש, ודוחה כל איסורים שבתורה, ולפי הנ"ל א"ש משום דהויה דרך סגולה לא דחי, כן כתב לתירץ בטוב טעם ודעת ח"א הלכות ס"ת סימן רל"ט, וגם בח"ג סימן רט"ו, וכן תירץ בספרו שו"ת ובחרת בחיים סימן פ"ז, וכן תירץ בשו"ת בית דוד סימן פ"ז, וכן בכלי חמדה פרשת פנחס, וכן בשו"ת דובב מישרים ח"א סימן ק"ד.

ובשו"ת דובב מישרים ח"א סימן ק"ד כתב דמתוס' ב"מ ק"ד ע"ב משמע דאף רפואה סגולית דוחה שבת דהקשו איך החיה אליהו את בן השונמית וטמא עצמו ומתיר שברור היה שיחיה, חזינן דאף רפואה שאינה טבעית מותר לחלל שבת, וכן הברכי יוסף סימן ש"א, וכן בכף החיים שם מביא שהרמב"ן והרשב"א סבירא ליה שאף ברפואה סגולית דוחה שבת.

מדוע פיקוח נפש דוחה שבת

ולא אמרין שהמצוה בעידנא דעסיק בה יגין שלא יהא לו נזק?

הנה בתפארת שלמה בפרשת משפטים כתב על הפסוק "רק שבתו יתן ורפא ירפא" נראה לרמז גודל מעלת יום השבת קודש אשר הוא צנור כל השפעות וטובות הכלולים בגוף ובנפש והוא מרפא לכל העינים כמ"ש שומר שבת מחללו אפילו ע"ג מחול לו וז"ש "ובשביעי"ת יצא לחפשי חנם" בשביעית רמז בו אותיות שב"ת, וכותב התפארת שלמה עוד פירוש על רק שבתו יתן ורפא ירפא, ע"פ" מה שכתב במשנה שבת "כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת" דהכוונה שמכל המאכלים שהאדם אוכל בשבת יכול להשיג רפואה, כי שורש הרפואה נעשה בש"ק ע"י יחודי העולמות העליונים בכוונת האכילה, לכן שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, וזה גם כן הרמז רק שבתו יתן ע"י קדושת אכילת השבת ורפא ירפא.

מעדני אשר: לפי זה הסברתי שזה הכוונה בפסוק בפרשתו ושמרו בני ישראל את השבת, שהשבת קודשת שומרת ומגינה על ישראל.

יש להקשות: אמאי דוחה שבת נימא דזכות המצוה שישמור שבת יגין עליו שלא תאונה אליו רעה, א"כ להיפך שלא יחלל שבת, ולא יהונה לו כל רע, כן מקשה בספר הגהות מהרש"ם יומא פ"ה ע"ב.

ומתורץ: היכא דשיכח היזקא שאני ואין המצוה מגין, וכאן הוא כבר חולה היא בכלל שיכח היזקא ולא מהני זכות המצוה, לכן מותר לחלל שבת, כן מתרץ בהגהות מהרש"ם יומא פ"ה ע"ב.

מדוע הראה הקב"ה למשה רבינו מטבע של אש למחצית השקל ולא הראה לו מטבע רגילה?

בפרשתו ל' י"ג זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל

ובגמ' ירושלמי שקלים פרק א', מובא ברש"י אמר רבי מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו.

יש להקשות: מדוע הראה הקב"ה למשה רבינו מטבע של אש למחצית השקל ולא הראה לו מטבע רגילה, כן מקשה בנועם אלימלך בפרשתו, וכן בבעל שם טוב, וכן בכתב סופר, וכן באוהב ישראל בפרשת שקלים

איכא כמה תרוצים

א. ע"פ משל באיש אחד שלמד אצל צורף אומנתו, ואחר שלמדו האומנות רשם לו ברשימה סדר האומנות ולא רשם שישים גחלת של אש בתחילת המלאכה, כי הוא העיקר ואין צריך להזכירו, והוא טעה בזה וסבר וכו', והנמשל מובן, כי העיקר כשיש ניצוץ אש להתלהב, כן כתב הבעל שם טוב על התורה.

וכן כתב בכתב סופר בפרשתו שלכן דווקא חצי להראות שהנתינה זה רק חצי העיקר התלהבות ולכן הראה לו דווקא מטבע של אש

שיתנהגו עם כספיהם כזה שהוא אש מתחת כסא הכבוד דאש שורף ואש מחמם, דהיינו אם חס וחלילה מתנהג בכספו שלא כהוגן אז שורפתו, ואם מתנהג כשורה בצדקה בלב שלם וגמילות חסדים אזי המצוה הזאת מגעת עד כסא הכבוד ומחמתו מגיע לעונג רב בזה ובבא, כן כתב הרה"ק בעל הנועם אלימלך שיומא דהילולא שלו חל השבוע.

ג. טבע האש שהיא קופצת מלמטה ומלמעלה למטה, ולכן ה' המטבע של אש, לרמז שאף שירדו ממדיגתם ע"י חטא העגל, מ"מ עדיין יכולים הם לעלות למעלה בחזרה למדרגתם הקודמת, כן כתב באוהב ישראל על התורה פרשת שקלים.

ד. שמעתי ממורי ורבי כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א דהכוונה שצריך לתת צדקה במסירות נפש וזה הכוונה במה שהראה לו הקב"ה דווקא מטבע של אש דרומז על מסירות נפש.

ראיתי פירוש נפלא מהרה"ק רבי מיכל מזלוטשוב זצוק"ל על הפסוק "אשר עושה צדקה ומשפט בכל עת" דהכוונה שעושה צדקה גם כשקשה לו ובכל הזמנים עושה צדקה, מה יהיה שכרו מה דדרשינן בגמ' כתובות נ' ע"מ א' "זה הזן את בניו ובנותיו" שיהא לו שפע לפרנס את בניו כל ימיו.

ה. ע"פ מה דאיתא בגמ' תענית ז' א' על הפסוק ירמיה כ"ג הלא כה דברי כאש, למה נמשלו דברי תורה לאש, מה אש אינו דולק עץ יחידי אף דברי תורה אינם מתקיימים ביחידות, חזינן דמאש ילפינן דלבד אי אפשר, לכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש תסתכל כמו שאש אינו דולק יחידי כן אדם אינו דולק יחידי לכן דוקא צריך מחצית להורות שבלי השני אי אפשר לכלום, מעדני אשר.

האם מי שאינו נותן צדקה מרויח שלא הוציא כסף?

בפרשתו כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' וגו'

איתא בבעל הטורים בפרשתו על פסוק הנ"ל ונתנו, אם תקראנה למפרע יהיה גם כן ונתנו. לומר לך מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו, ולא יחסר לו בשביל זה כלום.

וכן כתב בשולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמ"ז ס"ק ב' לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ולא דבר רע ולא היזק מתגלגל על ידה, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום ישעיה ל"ב י"ז

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' ב"ק נ"ו עמוד ב' שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דמי, רב יוסף אמר כשומר שכר דמי, רבה אמר כשומר חנם דמי, מאי הנאה קא מטי ליה, רב יוסף אמר כשומר שכר דמי, בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כשומר שכר, קשה כיון שמקבל הכל בחזרה מה מרויח מזה שאינו צריך לתת צדקה, הרי מקבל הכל בחזרה,

מעדני אשר: אפשר שסוף סוף אדם שמוציא עכשיו מזומן ואח"כ מקבל בחזרה אולי ההנאה על זה שאינו צריך להוציא עכשיו, וכעין שכתב הריטב"א סוכה ל"א דלכן אמרין בגמ' מצות לאו ליהנות ניתנו אע"ג דמקבל שכר על זה מ"נ עכשיו אין לו מזומן וצ"ע.

האם כשצריך לעזור לשני אסור לסמוך על אמונה שישתדר?

הנה איתא בגמ' חולין ק"ט ע"מ ב' כל מאי דאסר רחמנא שרי רחמנא. איתא בשם הבעל שם טוב דכפירה אסור, ומתי מותר להיות כופר, אם לעני אין מה לאכול, אין לו לנותן להתחזק באמונה על החשבון של השני שהקב"ה יעזור לו ושיסתפק במועט, אלא צריך לעזור לו ומביאים רמז לדבר: מהא דכתוב בפרשתו ונתנו איש כופר נפשו, היינו כשמדובר מנתינה צריך להיות כופר, ולא להאמין שיסתדר אלא צריכים לסייע לו מיד.

קול המעדנים

ישיבת ישועות משה ויוניץ בני ברק

בראשות ראש הישיבה

ידידנו הגאון שבח גרינפלד שליט"א

שומרי אמונים בני ברק

שבע ברכות המרכזי

לבן כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א

בהשתתפות אדמו"ר ורבי ב"ב

קרית חסידים בית שמש

שבע ברכות המרכזי

לבנו של המרא דאתרא

ידידנו הגאון המפורסם רבי מאיר הלר שליט"א

בהשתתפות אדמו"ר ורבי בית שמש

משיב בהלכה

מודור זה נדפס תעריך ע"י ידידיו ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א - מנהל

משיב בהלכה שיתן וידעת ההלכה כל ההלכות הם משיב ומשנה ברורה

א] היכי תימצי דבר שאסור בימות החול ומותר בשבת?

ב] היכי תימצי שיש לאשה פיק'נ בשבת ואסור להצילה, ואם היא מעוברת מותר?

ג] היכי תימצי אדם שנמצא בתוך העיר ואסור לו לזוז ממקומו בשבת אפילו פסיעה אחת. (ממך הגר"ד לנדו שליט"א).

ד] היכי תימצי שאסור לאדם להושיט חפץ בשבת בתוך ביתו ליושבים לידו, ומותר לו רק לזרוק להם את החפץ.

ה] היכי תימצי שאדם יתחייב למנוע את בנו מלעשות פעולה בשבת, למרות שלו בעצמו מותר לעשות זאת (מך הגר"ד לנדו שליט"א).

ו] היכי תימצי שאם האב אומר לבנו לעשות דבר מסוים עבורו, אסור לבן לשמוע לו, אולם אם הבן רוצה לעשות את זה לאביו מעצמו, מותר לו לעשות את זה (דבעיירה אפי' דרבנן, אסור לבן לעשות לאביו, גם כשאביו לא ביקש).

ז] היכי תימצי שאדם מותר לו לעשות חלק ממלאכות שבת וחלק אסור לו לעשות (לא פיקוח נפש)?

ח] היכי תימצי שאם יעשה בשבת יפטר מסקילה ואם יעשה ביו"ט יתחייב מלקות?

כללי השתתפות

1. כל תשובה נכונה, אפילו לשאלה אחת תזכה את השולח להיכנס להגרלה, יהיה הגרלה על שני פרסים ע"ס 500 ₪.
2. כל תשובה נכונה על כל שאלה, יהיה זכות נוספת להשתתף בהגרלה, כך שכל מי שישלח יותר תשובות לכל השאלות מגדיל את סיכוייו בהגרלה.
3. כל חודש, בראש חודש תעריך הגרלה בין כל השולחים, הזוכה ייבדקו תשובותיו, יתקבלו אך ורק תשובות מפורטות.
4. ניתן לשלוח כל שבוע את התשובות של אותו שבוע, או עד ראש חודש.
5. שימו לב חשוב מאוד: קבלת התשובות יהיה אך ורק לפקס מערכת משיב כהלכה 0775558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמו"כ שם מלא, כולל/ ישיבה. ועיר וטלפון וכמו"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לברורים ופרטים נוספים בטלפון 0533154010 בשעות הערב בין 8:00 ל-9:00 בלבד]. השולחים בכתב יד, בפקס, להקפיד על כתב ברור וקריא שיהיה ברור לאחר משלוח הפקס. כתב לא ברור לא יכנס להגרלה. - יש עדיפות לשלוח התשובות מוקדם במייל כי כך זה ייכנס בעזה"ל לספר שיצא לאור בעתיד בל"ג.

ישמח לב מבקשי ה'
הופיע הספר שרבים ציפו לו
ספר מעדני אשר
על הלכות שבת חלק א'
מהדורת ידידיו

הרב יצחק משה צימרמן שליט"א
מאות חקירות מענינות על כל המצוות עשה של שבת קודש
הדלקת נרות - קבלת שבת - קידוש היום
לחם משנה - סעודת שבת - תפילות שבת
וכן פרק מיוחד על כל מצות עשה שאסור לקיימן בשבת
להזמנות נא לפנות למערכת 0533166560

אדם שפסע והגיע למצב של פיקוח נפש האם אין מחללין עליו את השבת

קימ"ל אור"ח סימן שכ"ט כל פקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משובח.

יש לחקור האם באופן שהוא גרם לעצמו שיגיע למצב של פיקוח נפש כגון שנכנס בשבת בפשיעה למקום סכנה האם אין מחללין עליו את השבת כיון שהוא גרם לזה או דילמא אף באופן שפסע בעצמו והגיע למצב של פיקוח נפש מחללין עליו את השבת

הנה איתא בגמ' יומא ל"ה ע"ב דשמעיה ואבטליון היו בבית הכנסת וראו דמות אדם על הגג והלכו וראוי שהיה מכוסה לגמרי בשלג וכשהורידו את השלג ראו שזה היה הלל הזקן אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת.

והקשו האחרונים: הרי לכל אדם מחללין שבת דקימ"ל פקוח נפש דוחה כל האיסורים שבתורה, ומדוע אמרין ראוי זה, שמשמע שצריך זכיות מיוחדים כדי שיחללו עליו את השבת, כך הקשה הפתח עינים ביומא ל"ה ע"ב, וכן בבבא יהודע שם, וכן בעיון יעקב שם.

ומתוך העין יעקב שם: משום דבאדם אחר הוא כמאבד עצמו לדעת שלא היה לו להביא עצמו לידי סכנה כזו שיצטרך לחלל עליו את השבת, רק בזה שעשה הכל לכבוד התורה ראוי לחלל עליו את השבת אף בכהאי גוונא, חזינן מדבריו חידוש גדול שאדם שגרם בעצמו שיבא למצב של פיקוח נפש אין מחללין עליו את השבת.

וכן כתב בחכמת שלמה אורח חיים סימן שכ"ט סעיף א' וז"ל יש להסתפק בדיון פקוח נפש שדוחה שבת או ספק פקוח נפש שדוחה שבת, אם על ידי פשיעתו הביא עצמו לידי סכנה זו, אם דוחה אחר כך שבת או לא אם נאמר כמו דקימא לן עשה דוחה לא תעשה, ומכל מקום עשה הבא על ידי פשיעה אינו דוחה כמבואר בתוספות עירובין ק' א ד"ה מתן הכי נמי בפקוח נפש הוי כן, ניהו דפקוח נפש דוחה שבת, מכל מקום אם בא לו הסכנה על ידי פשיעה אינו דוחה או לא, רק נימא דפקוח נפש חמור, ובכל ענין חייב להצילו ולדחות השבת.

ומביא ראיה לספק זה: מהא דאיתא בגמ' שבת מ"ה ע"א בעו מיניה דרב מהו לטלטולי שרגא דחנוכה וכו', עד אמר להו כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, ופירש רש"י ד"ה בשעת הדחק וקשה לי טובא, אם הוי סכנה מאי איריא דכדאי הוא רבי שמעון, הלא בלא זה אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, ואפילו ספק פקוח נפש דוחה את השבת, ולמה ליה למימר כדאי הוא רבי שמעון. ובעל כרחך מוכח דבמקום דבא לו על ידי פשיעה לא נדחה מפני פקוח נפש, וכיון דהתוספות הקשו שם ד"ה מקמי דהרי אמרין בגמ' שבת כ"א ב' דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, ותירצו דמייירי אם אירע שלא הניחה, אם כן כיון דפסע בזה, אין פקוח נפש כזה דוחה שבת, והוא חידוש דין.

מעדני אשר נתקשיתי קושיא נפלאה: לשיטת הפוסקים דהיכא דהחולי בא ע"י פשיעה לא מחללין שבת, א"כ איך מותר לחלל שבת על חולה שיש בו סכנה, הרי חללים מגיעים ע"י עבירות כמו דאיתא בגמ' שבת נ"ה אין יסורים בלא חטא, א"כ אין מחללין שבת.

ומצאתי דבספר נחלת שבעה בתשובות שבסופו סימן פ"ג הקשה קושיא נפלאה על דברי התוספות שבת ד' ע"א ד"ה וכו' אומרים דהיכי דאיהו לא חטא שרי למיעבד איסורא להצילו, אבל היכי דפסע אמרין אין אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך, וקשה א"כ איך קימ"ל מחללין שבת בחולה שיש בו סכנה, מטעם מוטב שיתחלל שבת אחד ואל יתחללו שבתות הרבה, נימא אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך, ואין לומר דהיינו טעמא דהחולה לא פשע, זה אינו שהרי אין מיתה בלא חטא, ויסורין בלא עון.

ובשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ט"ז תמה עליו: דמה שכתב משום דאין מיתה בלא חטא דבריו מופרכים דחטא היינו שוגג, ופושע שאני.

ובשו"ת יד חנוך סימן ה' כתב ואני תמה על שני גדולי וטובים אלה דאישתמיט מנייהו בעת כתבו הדברים הנ"ל על ספר, מסקנת הש"ס במקומו שבת נ"ה ע"ב שיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון. והוא שגגה היוצאה מלפני שליטים, גם אישתמיט מנייהו שהרמב"ם ז"ל פסק הלכות ברכות פרק ב' הלכה ח' שיש מיתה בלא חטא, וכן פסקו הר"ף ז"ל ובעל הלכות גדולות, כמו שכתב הכסף משנה שם ועיין בתוס' ברכות דף מ"ו ע"ב ד"ה מר זוטרא ותוס' שבת דף כ"ה ע"א ד"ה כרת

